

Rapport 2005:34

Arkeologisk utredning etapp 1 och 2

Villatomter i Normlösa

Normlösa 2:9
Normlösa socken
Mjölby kommun
Östergötlands län

Emma Karlsson

Villatomter i Normlösa

Innehåll

Sammanfattning	2
Inledning	4
Arkeologisk bakgrund	4
Syfte och metod	4
Resultat och tolkning	5
Referenser	7
Tekniska uppgifter	8
Bilaga 1. Schaktbeskrivningar	9
Bilaga 2. Profilritningar	10

Ö S T E R G Ö T L A N D S L Ä N S M U S E U M
K U L T U R M I L J Ö A V D E L N I N G E N

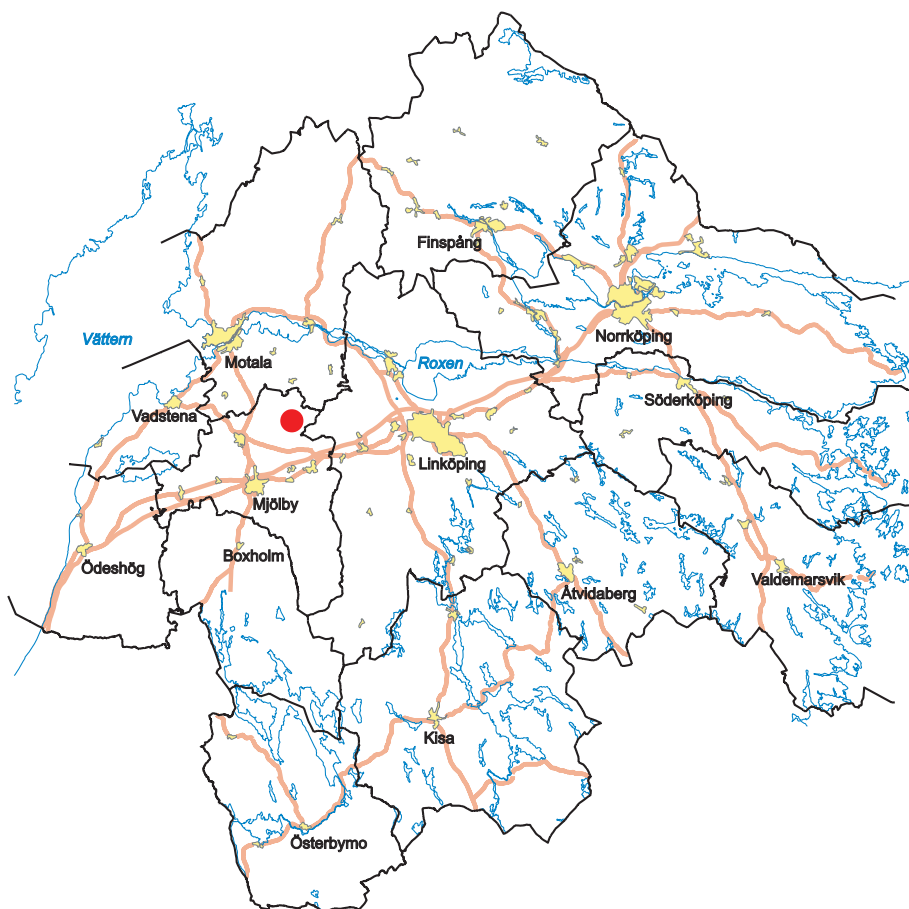
Box 232 • 581 02 Linköping • Tel 013 - 23 03 00 • Fax 013 - 12 90 70
lansmuseum@lansmus.linkoping.se • www.linkoping.se/lansmuseum

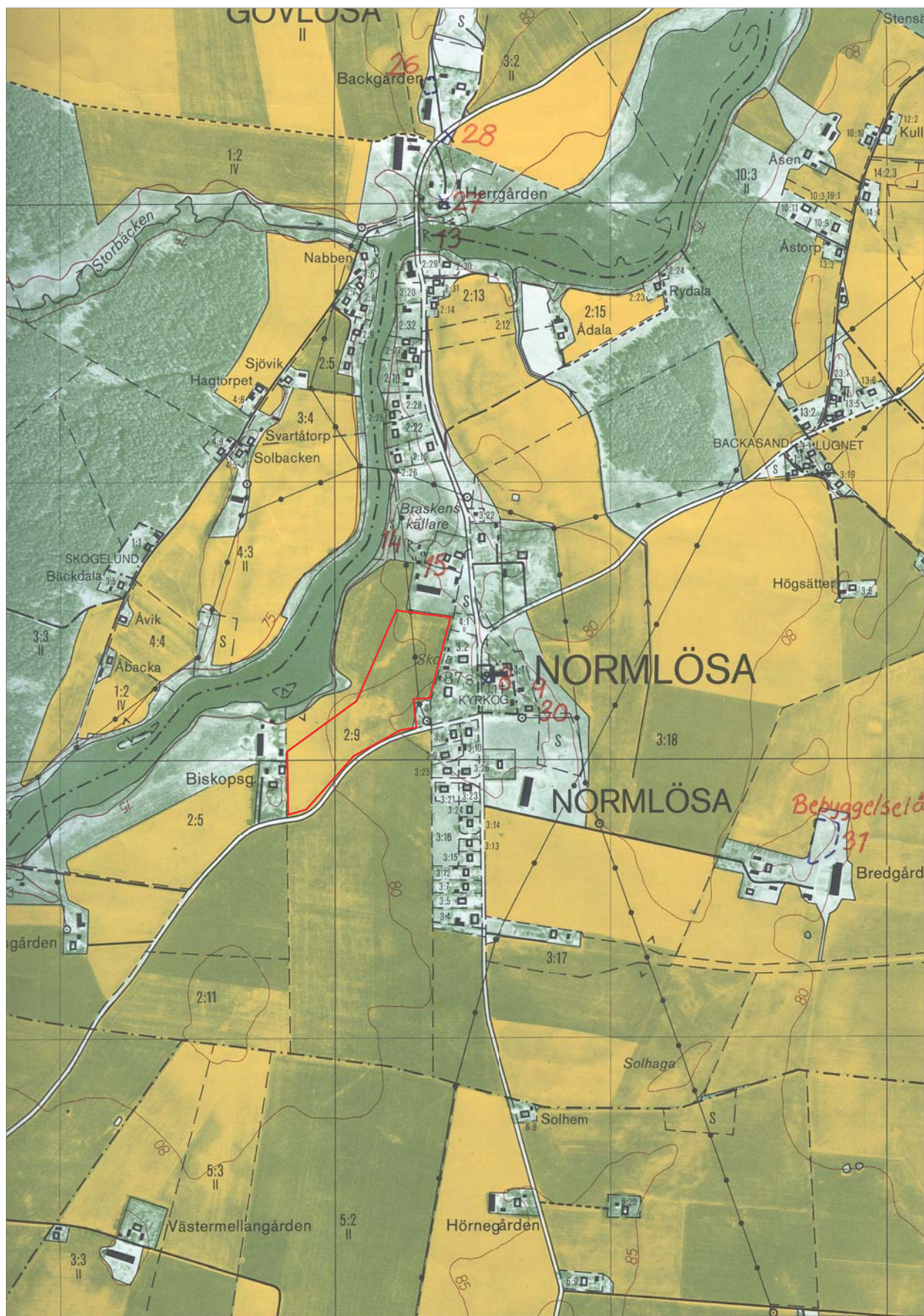
Sammanfattning

Östergötlands länsmuseum genomförde i januari 2005 en arkeologisk utredning med anledning av planerad villabebyggelse inom fastigheten Normlösa 2:9, Normlösa sn, Östergötland. Utredningsområdet var ca 45 000 m² stort. Uppdragsgivare var Tofil Förvaltning AB vilka även svarade för kostnaderna. Arbetet genomfördes efter beslut från Länsstyrelsen i Östergötlands län.

Vid utredningen konstaterades att de centrala delarna av utredningsområdet var stört sedan tidigare. I det övriga området framkom två stolphål vilka undersöktes. Båda bedömdes vara recenta. De odlingslager som sedan tidigare var kända i området kunde endast registreras i ett fåtal schakt. De var mycket diffusa och inga daterande fynd påträffades i dem.

Emma Karlsson
antikvarie

Figur 2. Utdrag ur Ekonomiska kartans blad 085 53 med utredningsområdet markerat. Skala 1:10 000.

Inledning

Östergötlands länsmuseum genomförde under januari 2005 en arkeologisk utredning etapp 1 och 2 med anledning av planerad villabebyggelse inom fastigheten Normlösa 2:9, Normlösa sn, Östergötland. Uppdragsgivare var Tofil Förvaltning AB vilka även svarade för kostnaderna. Exploateringsområdet var ca 45 000 m² stort. Det utgjordes av åkermark och avgränsades i öster av Normlösa by och i nordväst av Svartån. Ansvarig för utredning var undertecknad. I fältarbetet deltog även antikvarie Rickard Lindberg.

Arkeologisk bakgrund

Normlösa omnämns första gången år 1178 såsom tillhörande Linköpings biskopsbord. Normlösa gård donerades troligen av kungamakten till kyrkan under tidig medeltid och förblev biskopsgård under hela medeltiden (Alhtén 1994). En kyrka har funnit på platsen sedan 1100-talet. Den nuvarande kyrkobyggnaden uppfördes dock på 1700-talet. I kyrkan förvaras två runstenstensfragment, RAÄ 8. Ortnamnet med ändelsen -lösa betyder betesmark eller äng och kan härledas till förhistorisk tid.

Norr om utredningsområdet ligger Normlösa medeltida biskopsgård. Här finns en bevarad medeltida byggnad, en källare som kallas "Braskens källare", RAÄ 14. Det är en så kallad källarstuga, och över dörren finns en inskription med dateringen 1475

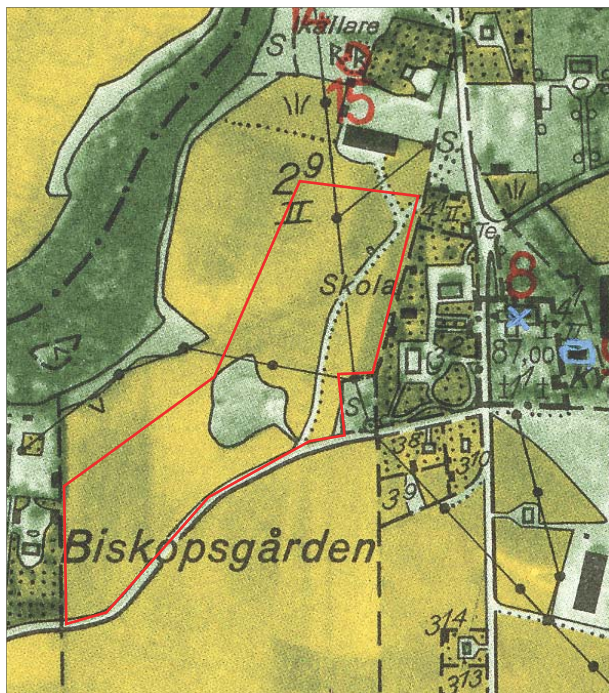
(Feldt 2002). I nära anslutning till källaren finns två runda stensättningar, RAÄ 15.

Inom utredningsområdet har en mindre arkeologisk undersökning gjorts i samband med schaktningar då Televerket lade ner ny rikskabel 1991. I schaktet framkom ett kulturlager innehållande brända och obrända ben, bränd lera och skärvsten. Lagret tolkades som rester efter äldre åkrar innehållande vikingatida-medeltida avfall (Elfstrand 1991).

Syfte och metod

Syftet med den arkeologiska utredningen var att fastställa huruvida fast fornlämning kom att beröras av det planerade arbetsföretaget. Områdets topografiska belägenhet och närheten till fasta fornlämningar i form av både gravar och medeltida gårdslägen talar för att en eller flera boplatser kunde komma att påträffas vid utredningen. Utredningens resultat ska ligga till grund för länsstyrelsens fortsatta bedömningar i ärendet.

Utredningens etapp 1 bestod av en kart- och arkivgenomgång samt en besiktning i fält. I utredningens etapp 2 öppnades sökschakt med maskin inom utvalda delar av området som utgör presumtiva lägen för fornlämningar. Inmätning av sökschakten skedde med hjälp av GPS.

Figur 3. Utdrag ur Ekonomiska kartan 1948 med utredningsområdet markerat.

Figur 4. Utdrag ur Häradskartan 1866-77 med utredningsområdet markerat.

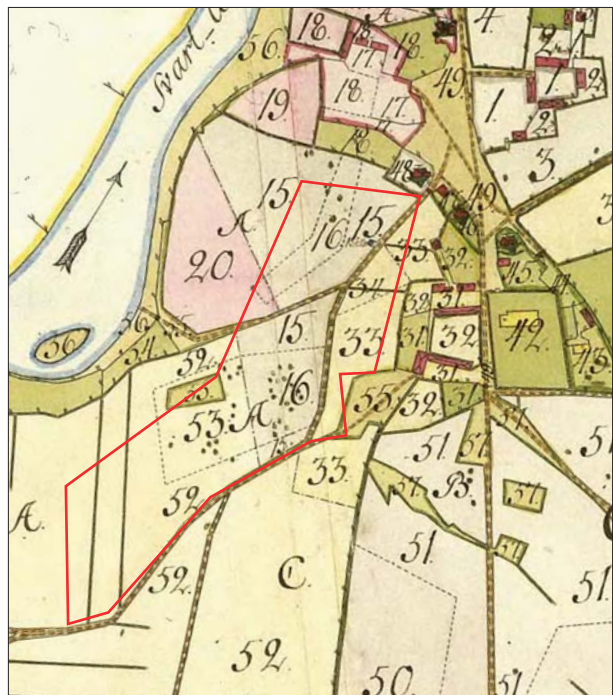
Resultat och tolkning

Kartstudie

I de centrala delarna av utredningsområdet har det funnits en grustäkt. Enligt muntlig uppgift av nuvarande fastighetsägare lades den igen på 1970-talet. Området för tänken syns tydligt på Ekonomiska kartan från 1948 och även på Häradskartan 1866-77. Däremot finns den inte vid Laga skiftet 1854.

Av det historiska kartmaterialet framgår även att landsvägens mellan Normlösa och Herrberga sträckning tidigare gått genom utredningsområdet. På 1940-talet är vägen fortfarande markerad på kartan. Den är dock märkt som enklare bruksväg. Sannolikt har vägen då använts för transporter till och från grustäkten.

På Storskifteskartan från 1786 har en källa markerats. Den finns fortfarande kvar och ligger i den norra delen av utredningsområdet. Idag syns den som ett brunnlock i åkern. Brunnen är sannolikt en hög ålder. På 1697 års karta över området syns en breddning av vägen på platsen för källan. Vägens breddning kan tolkas som ett slags ”torg”; motsvarande de medeltida städernas så kallade lansettorg. Det tyder på att källan funnits även då men inte markerats på kartan av lantmätaren.

Figur 5. Utdrag ur Storskifteskartan 1786 med utredningsområdet markerat.

Sökschakt

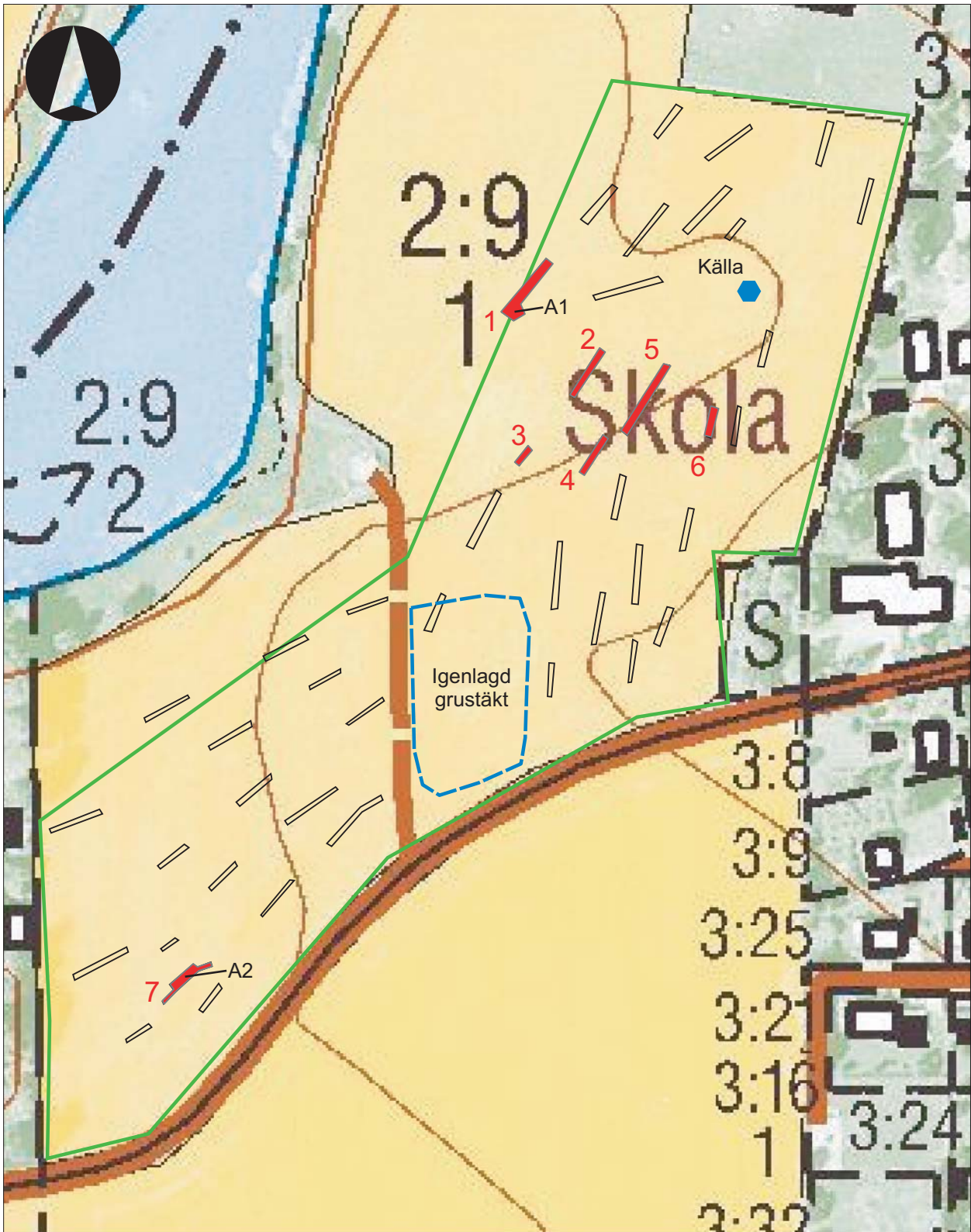
Totalt öppnades 46 sökschakt med en sammanlagd längd av ca 660 meter. Matjordslagrets tjocklek varierade mycket kraftigt över området. I snitt var det mellan 0,3-0,4 meter. På det högsta topografiska läget var jordlagret däremot tunt, ca 0,25 meter. I intilliggande slänt var jordlagret bitvis mycket tjockt. I ett fåtal av dessa schakt kunde en svag nyansskillnad i färgen urskiljas mellan matjorden i plogdjupet (ca 0,3 meter) och det underliggande jordlagret. Det sistnämnda lagret är sannolikt nederoderad matjord. Det är troligen detta lager som tidigare påträffats och då tolkats som äldre åkrar (Jfr Elfstrand). I lagret påträffades ett mycket litet antal obrända ben. Inga fynd gjordes som kunde knytas till förhistorisk tid eller medeltid.

Rester av den gamla landsvägen hittades i ett par schakt i form av jordlager med tegel och stenflis. Det är vanligt att man har fört på raseringsmaterial för att stadga vägar. Dessutom påträffades två mörkfärgningar som undersöktes och dokumenterades (A1, A2) samt två stolphål som bedömdes vara recenta. Schakten som innehöll tjockare jordlager och/eller anläggningar beskrivs i bilaga.

Östergötlands länsmuseum anser att det planerade arbetet kan utföras utan ytterligare arkeologiska insatser. Beslut fattas av Länsstyrelsen i Östergötlands län.

Figur 6. Utdrag ur Geometrisk avmätningsskarta 1697 med utredningsområdet markerat.

Figur 7. Undersökningsområdet med söschakten och området för grustäkten markerade. De schakt som innehöll tjockare jordlager och/eller anläggningar är markerade med rött. Skala 1:2000.

Referenser

Alhtén K. 1994. *Klackeborg i Järstad socken, Östergötland*. Uppsats inom ramen för 40-poäng i historia. Ht 1994. Institutionen för kultur- och samhällsvetenskap. Linköpings universitet.

Elfstrand B. 1991. *Anmälan av utförd arkeologisk undersökning, Normlösa 3:16, 3:18 och 2:9, Normlösa sn, Östergötland*. Arkivhandling Östergötlands länsmuseum.

Feldt A-C. 2002. *Gravar under Guds hand på Normlösa kyrkogård. Arkeologisk förundersökning*. Rapport Östergötlands länsmuseum 2002:62.

Kartmaterial

Digitala Fastighetskartan
Ekonomiska kartan 1948 och 1980
Häradskartan 1868-77
Laga skifteskartan 1854
Storskifteskartan 1796
Geometrisk avmätningsskarta 1697

Tekniska uppgifter

Lokal	Normlösa 2:9
Socken	Normlösa socken
Kommun	Mjölby
Län och landskap	Östergötland
Fornlämningsnummer	Intill RAÄ 14 och 15
Ekonomiska kartans blad	085 53 (8F 5d Normlösa)
Koordinater	X6476900-6477270, Y1465910-210
Koordinatsystem	Rikets
Höjdsystem	Rikets
Typ av undersökning	Arkeologisk utredning etapp 1 och 2
Lst dnr	431-16299-04
ÖLM dnr	639/04
ÖLM kontonummer	530188
Uppdragsgivare	Tofil Förvaltning AB
Kostnadsansvarig	Tofil Förvaltning AB
Projektledare	Emma Karlsson
Personal	Rickard Lindberg
Fynd	Nej
Foto	Nej
Analyser	Nej
Grafik	Emma Karlsson
Renritning	Lasse Norr
Grafisk form	Lasse Norr

Dokumentationsmaterialet förvaras på Östergötlands länsmuseum.

Ur allmänt kartmaterial
ISSN 1403-9273

© Lantmäteriverket dnr 507-99-499
Rapport 2005:34 © Östergötlands länsmuseum

Bilaga 1. Schaktbeskrivningar

Schakt 1

Längd: 23 m

Bredd: 2,40 m

Djup: 0,3 m

Innehåll: Ett stolphål, 0,6 m i diameter, med 0,3-0,4 m stora kantiga stenar. Enstaka kolbit. En mörkfärgning (A1), 1,0 m i diameter, med brungrå humös fyllning.

Schakt 2

Längd: 18 m

Bredd: 2,40 m

Djup: 0,5 m

Innehåll: L1. Matjordslager ca 0,3 m.
L2. Äldre matjordslager 0,2 m. Något mörkare färg än ovanliggande.

Schakt 3

Längd: 7 m

Bredd: 2,40 m

Djup: 1,2 meter

Innehåll: Tjockt matjordslager.

Schakt 4

Längd: 15,5 m

Bredd: 2,40 m

Djup: 0,4-0,7 m

Innehåll: I norra delen var matjordslagret 0,7 m djupt och i södra delen var det 0,4 m djupt.

Schakt 5

Längd: 28 m

Bredd: 2,40 m

Djup: 0,6-0,7 m

Innehåll: Matjordslagret var 0,3 m (L1). Under detta fanns ett något mörkare matjordslager (L2), 0,3-0,4 m tjockt. Ett stolphål framkom, innehållande tegel och enstaka sotbitar. Sannolikt gammal elstolpe.

Schakt 6

Längd: 10,5 m

Bredd: 2,40 m

Djup: 0,5 m

Innehåll: 0,2 m matjordslager. Därunder framkom ett minst 0,3 m tjockt jordlager med tegel- och kalkstensflis samt sot (L3).

Schakt 7

Längd: 21 m

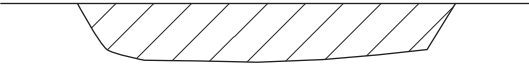
Bredd: 1,80 m

Djup: 0,30 m

Innehåll: En mörkfärgning (A.2). 1,20x0,80 m och 0,35 m djup. Fyllningen bestod av gråsvart lera med enstaka skärvig sten.

Bilaga 2. Profiliritningar

A1

A2

